

het centenaarzware der Byzantijsche schildering ging thans wel een weinig te loor, maar toch blijven ook de Russische ikonen van den Graeco-Italiaanschen stijl eene sombere grootheid behouden, eene diepte en soberheid, welke mijlenver verwijderd is van de vrije belevingen in Italië renaissancistische kerkelijke kunst!

De reproducties, die dit artikel vergezellen, en die wij voor het grootste deel danken aan den heer W. van Meurs, den inrichter dit voorjaar van een zeer mooie ikonententoonstelling te Amsterdam, kunnen hiervan voldoende getuigenis afleggen. Zij vertegenwoordigen geen van alle werken der puur-Byzantijsche periode. Als men de kleine „Annonciatie”, die van 1400 is, wegdenkt, kan verklaard worden, dat over al hunne makers iets van de bewegelijkheid der Westersche kunstwereld is heengegaan. De data zeggen in dat verband trouwens genoeg. En toch, met uitzondering van „Christus’ Hemelvaart”, waarin de schilder in Maria’s omgeving een dansrhythme suggereert, welke zelfs de boompjes heeft aangegrepen, en van de ikoon der paardenbeschermende Heiligen, die een Perzisch los en toch grootsch accent heeft, zijn alle schilderijen doordrenkt van Byzantijsche gestrengheid, dogmatiek, steilheid.

Over alle immers ging nog veel van den adem van het primitieve. Hun kleuren, die zelfs in goede reproducties nooit tot hun recht komen, doen denken aan de kleur van veelgebeukte haringbommen, rustend tegen geteerde ducdalven, aan brandend goud geoliede schuren van een oud visschersdorp, aan het hout van een beroemde viool en aan alles wat aangrijpend is door bonkige en fijne oorspronkelijke krachten.

Merkwaardig is zeker, dat nu en dan ook zelfs deze ikonenkunst inzinkingen heeft beleefd van onverwachte zelfgenoegzame onbeduidendheid, inzinkingen als die de Hollandsche schilderschool laat zien in de knappe maar leege fijnschilders der zestiende eeuw; evenzoo leeren ons de afbeeldingen naar fresco’s uit b.v. de Moscouische Annunciata-kathedraal, dat omtrent 1500 daar religieuze kunst kon ontstaan, welke (misschien onder den nog eens extra verwaterden invloed van Bellini) een kortweg burgerlijk-19e-eeuwschen indruk wekken, aan den „sierkunstenaar” Mucha herinneren e.d., zoo zoet en onbelangrijk is de inhoud van die werken bij een weelderige uitvoerigheid van vormgeving, waarbij Heiligen tot niets anders worden dan welgevallig plooiende rokken. Kondakov, de grootste ikonen-historiograaf, zegt hiervan: „it looks very Western. . . . they are still chiton and himation, but they are worn like copes after Western fashion.”

Maar dit zijn inzinkingen in de groote traditioneele kunst; minder begrijpelijk zijn zij intusschen dan de degeneraties, die men ook aantreft, en die wijzen op iets dat tenminste met de religie samenhangt, n.l. op verwrongen scolastische redeneerlust tot in de ikonen zelf. Want natuurlijk